

MANAGEMENTUL SISTEMULUI DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

THE MANAGEMENT OF THE SYSTEM FOR DISABILITY DETERMINATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

*Director interimar, Consiliul
Național pentru Determinarea
Dizabilității și Capacității de Muncă*

**Stela
PÎNZARI**

*Acting Director, The National
Council for Determination of
Disability and Work Capacity*

Rezumat. Autorul tratează în acest articol esența problematicii dizabilității care a fost și este abordată, în principal, din perspectiva a trei modele: cel individual, de inspirație medicală. În Republica Moldova, problematica dizabilității a fost tratată aproape constant din perspectiva medicală, ceea ce a determinat abordări cu tentă caritabilă și influențe negative asupra politicilor sociale sectoriale din domeniu, în special în ceea ce privește integrarea socială, profesională și traiul independent al persoanelor cu dizabilități.

Cuvinte-cheie: management, dizabilitate, calitatea vieții, incluziune socială, structuri teritoriale, clasificarea internațională a funcționării, dizabilității și sănătății, gradul de invaliditate, expertiza.

Organizația Națiunilor Unite (ONU), în baza Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, utilizează următoarea definiție: "Persoanele cu dizabilități includ acele persoane care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere, pot îngreuna participarea deplină și efectivă a persoanelor în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți".

Republica Moldova a ratificat Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD) în anul 2010. Ratificarea obligă Statul să pună în acord legislația și procedurile din domeniul dizabilității

Abstract. The authors address in this article the essence of the problematic disability that has been and is approached, mainly, from the perspective of three models: the individual, medical inspiration. In the Republic of Moldova, the issue of disability has been treated almost constantly from a medical perspective, which has led to charitable approaches and negatively influences sectoral social policies in the field, especially in terms of social integration, professional and independent living of people with disabilities.

Keywords: management, disability, quality of life, social inclusion, territorial structures, international classification of functioning, disability and health, degree of disability, expertise.

The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities defines persons with disabilities the following way: "Persons with disabilities include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis with others".

The Republic of Moldova ratified the CRPD in 2010, this meaning that the government had to align the legislation and procedures in the field of disabilities to the principles and the articles in the Convention. To this end, and more precisely to guarantee

cu principiile și articolele Convenției. În acest scop, și mai precis pentru a garanta oportunități egale ale persoanelor cu dizabilități în accesul la servicii și măsuri de sprijin în comunitate, în vederea participării depline, Guvernul Republicii Moldova a inițiat în anul 2013 o reformă a sistemului de determinare a dizabilității, în acord cu prevederile Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități 2010–2013, în Legea nr. 169 din 09.07.2010. Unul dintre obiectivele acestei strategii a fost "Elaborarea și aprobarea unei noi metodologii de determinare a dizabilității la copii și la adulți, în conformitate cu prevederile CIF - Clasificării Internaționale a Funcționării, Dizabilității și Sănătății".

Ca parte a planului de implementare a Strategiei de incluziune a persoanelor cu dizabilități, Guvernul Republicii Moldova a prevăzut o reformă a sistemului național de determinare a dizabilității, pentru a aduce acest sistem în sincronizare cu CDPD și CIF.

Reformarea sistemului național de determinare a dizabilității a demarat în anul 2013, când prin Hotărârea Guvernului nr. 65 din 23 ianuarie 2013 „Cu privire la determinarea dizabilității și capacității de muncă” a fost reformat și reorganizat Consiliul Republican de Expertiză Medicală a Vitalității în Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă. Schimbările în sistemul de determinare a dizabilității au fost stabilite în baza identificării unor multiple impedimente, inclusiv: până în anul 2013, determinarea dizabilității era divizată între două instituții - în cazul copiilor se realiza de către Consiliile medicale consultative din cadrul instituțiilor medico-sanitare

equal opportunities for people with disabilities in access to services and support measures in the community, with a view to full participation, the Government of the Republic of Moldova initiated in 2013 a reform of the disability determination system, in accordance with the provisions of the 2010–2013 Strategy for social inclusion of persons with disabilities from the Law number 169 of 09.07.2010. One of the objectives of this strategy was "To develop and approve a new methodology for determining disability in children and adults, in accordance with the provisions of the ICF".

As part of the implementation plan of the Strategy for Inclusion of Persons with Disabilities, the Government of the Republic of Moldova stipulated a reform of the national system for determining disability, in order to synchronize the system with the stipulations of the CRPD and ICF.

The reform of the national system for determining disability started in 2013, when by Government Decision no. 65 of January 23rd, 2013 with respect to determining disability and work capacity, the Republican Council of Medical Expertise of Vitality became the National Council for Determining Disability and Work Capacity. The changes in the disability determination system were established according to several impediments. Until 2013 disability determination was divided between two institutions. In the case of children, it was performed by the Medical Advisory Councils within public medical institutions, subordinated to the Ministry of Health. In

publice, din subordinea Ministerului Sănătății, iar în cazul adulților – de către Consiliile de expertiză medicală a vitalității din subordinea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei. În același timp, determinarea dizabilității se efectua în exclusivitate de către medici în baza diagnosticului și simptomelor, iar stabilirea gradului de severitate a dizabilității se solda cu accesul persoanelor cu dizabilități la prestații și alte beneficii sociale, fără a se pune accent pe abilitățile, capacitățile, potențialul persoanei și pe recomandările de incluziune educațională, angajare în câmpul muncii, acces la servicii sociale de suport etc.

În anul 2013, Guvernul Republicii Moldova și-a propus să reformeze sistemul național de determinare a dizabilității, în concordanță cu standardele și bunele practici internaționale, odată cu adoptarea Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2010–2013 (Legea nr. 169 din 09.07.2010). Unul dintre obiectivele Strategiei a fost *„Elaborarea și aprobarea unei noi metodologii de determinare a dizabilității la copii și la adulți, în conformitate cu prevederile Clasificării Internaționale a Funcționării, Dizabilității și Sănătății”* (în continuare CIF).

Obiectivul principal al reformării sistemului de determinare a dizabilității și capacității de muncă constă în îmbunătățirea procesului de determinare a dizabilității în vederea asigurării examinării obiective și imparțiale a persoanelor, fiind în corespundere standardele internaționale în acest domeniu.

În rezultatul identificării problemelor și a lacunelor din sistemul actual de determinare a dizabilității și capacității

the case of adults, disability was determined by the Councils of medical expertise of vitality subordinated to the Ministry of Labor, Social Protection and Family. At the same time, the determination of disability was made exclusively by doctors based on diagnosis and symptoms, and determining the severity of disability resulted in the access of people with disabilities to benefits and other social benefits, without focusing on skills, abilities, the person's potential and on the recommendations of educational inclusion, employment, access to social support services, etc.

In 2013, the Government of the Republic of Moldova aimed at reforming the national system for determining disability, in accordance with international standards and good practices when they adopted the Strategy for Social Inclusion of Persons with Disabilities for 2010–2013 (The Law 169 from 09.07.2010). One of the objectives of the Strategy was to *“To develop and approve a new methodology for determining disability in children and adults, in accordance with the provisions of the International Classification of Functioning, Disability and Health”* (hereinafter ICF).

The main objective of the reform of the system for determining disability and work capacity is to improve the process of determining disability in order to ensure the objective and impartial examination of persons, being in line with international standards in this field.

As a result of identifying problems and gaps in the current system for determining disability and work

de muncă, se relevă necesitatea realizării următoarelor obiective:

Aplicarea unui mecanism imparțial de evaluare a persoanelor cu dizabilități prin reformarea structurală și funcțională a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă și a structurilor sale.

Racordarea procedurii de determinare a dizabilității la standardele internaționale.

Fortificarea capacităților specialiștilor antrenați în procesul de determinare a dizabilității.

Intervenții în domenii adiacente pentru buna organizare și funcționare a sistemului de determinare a dizabilității.

Reforma în sistemul de determinare a dizabilității este un proces de durată și este determinat de problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități și imperativul de a crea condiții pentru implementarea Convenției ONU, privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată de către Republica Moldova, în anul 2010. Necesitatea revizuirii cuprinzătoare a procesului de determinare a dizabilității a fost abordată și în recomandările pentru Guvern a Raportorului Special ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, în urma vizitei în Republica Moldova, în septembrie 2015.

Cadrul metodologic privind determinarea dizabilității și capacității de muncă este stabilit în Instrucțiunea privind modul de determinare a dizabilității și capacității de muncă, aprobată prin Hotărârea Guvernului Nr. 357 din 18.04.2018, cu privire la determinarea dizabilității, precum și în ordinele inter-ministeri-

capacity, the need to achieve the following objectives is highlighted:

To apply an impartial mechanism for the assessment of persons with disabilities through the structural and functional reform of the National Council for Determination of Disability and Work Capacity and its structures.

To connect the procedure for determining disability to international standards.

To strengthen the capacities of specialists trained in the process of determining disability.

To intervene in adjacent areas for the good organization and functioning of the disability determination system.

The reform of the disability determination system is a lasting process, being determined by issues of people with disabilities and the need to create conditions for the implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, ratified by the Republic of Moldova in 2010. The comprehensive review of the disability determination process was also addressed in the recommendations for the Government of the UN Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disabilities, following a visit to the Republic of Moldova in September 2015.

The methodological framework regarding the determination of disability and work capacity is established in the Instruction on how to determine disability and work capacity, approved through Government Decision no. 357 of 18.04.2018, regarding the determination of disability, as well as in the inter-ministerial orders regarding the approval

ale privind aprobarea criteriilor de determinare a dizabilității la copii și la adulți, inclusiv privind atribuirea dizabilității pe termen nelimitat.

Regulamentul de organizare și funcționare a CNDDCM prevede determinarea dizabilității la domiciliu, în instituții medicale sau sociale, în cazul în care persoana nu se poate prezenta la Consiliu din motive de sănătate.

Încadrarea în grad de dizabilitate este decisă de către echipa de experți în baza analizei documentației prezentate și a unei scurte examinări a persoanei. Gradul de dizabilitate se acordă pe un termen de 6 luni, sau 1 an, sau 2 ani, în cazuri severe. Fără termen, gradul de dizabilitate se acordă după 5-7 ani în cazul adulților sau până la împlinirea vârstei de 18 ani în cazul copiilor, conform listei bolilor însoțite de deficiențe funcționale ireversibile, aprobate de Ministerul Sănătății și Ministerul Muncii, Protecției Sociale.

Această reformă a determinării dizabilității are un rol important în garantarea drepturilor persoanelor cu dizabilități pentru că:

- poate facilita un acces mai bun la servicii sociale, medicale, educaționale, de ocupare sau comunitare în sens larg, pentru persoanele cu dizabilități,
- creează bazele unui sistem național de monitorizare a situației persoanelor cu dizabilități, pentru o direcționare mai bună a resurselor către aceste persoane,
- poate contribui la o documentare mai eficientă a politicilor publice din domeniul dizabilității.

Potrivit estimărilor, la situația 01.01.2021, în Republica Moldova,

of criteria for determining disability in children and adults, including on attributing disability degrees for an unlimited period of time.

The internal rules for organizing and functioning of the NCDDWC stipulates that a disability can be determined at the person's home address, in medical or social institutions, in the case the person can't travel to the Council due to their health.

Disability degrees are classified by a team of experts based on the analysis of the submitted documentation and a brief examination of the person. The degree of disability is granted for a period of 6 months / 1 year / 2 years, in severe cases. The indefinite disability degrees are granted after 5 - 7 years in the case of adults or until the age of 18 in the case of children, according to the list of diseases accompanied by irreversible functional deficiencies, approved by the Ministry of Health and the Ministry of Labor and Social Protection.

The reform of determining disability degrees plays an important role in warranting the rights of people with disabilities because:

- can facilitate better access to social, medical, educational, employment or community services in a broad sense, for people with disabilities,
- lays the foundations for a national system for monitoring the situation of people with disabilities, in order to better direct resources to these people,
- can contribute to a more efficient documentation of public policies in the field of disability.

According to estimates, as of 01.01.2021 in the Republic of Moldo-

numărul total al persoanelor cu dizabilități din rândul beneficiarilor de pensii pe dizabilitate și alocații sociale, aflați la evidența CNAS constituie 173568 persoane, dintre care adulți – 163139 și copii – 10429. La 10 mii locuitori în medie revin 657 persoane cu dizabilități.

va the total number of persons with disabilities among the beneficiaries of disability retirement funds and social benefits, recorded by CNAS is 173568, of which adults - 163139 and children - 10429. For every 10 thousand inhabitants, there are, on average, 657 people with disabilities.

Tabelul 1

**Numărul persoanelor cu dizabilități în RM la situația 01.01.2021
(anii 2016-2020)**

Table 1

**Number of persons with disabilities in the Republic of Moldova on 01.01.2021
(the period 2016-2020)**

Total persoane cu dizabilități, (inclusiv): <i>Total persons with disabilities (including):</i>	2016		2017		2018		2019		2020	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
	181124	100	179628	100	175131	100	176056	100	173568	100
Adulți <i>Adults</i>	169378	93,5	167952	93,5	164496	93,9	165372	93,9	163139	94,0
Copii <i>Children</i>	11746	6,5	11676	6,5	10635	6,1	10684	6,1	10429	6,0

Sursa: Raport de totalizare a activității Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în anul 2020

Source: Report on the activity of the National Council for Determination of Disability and Work Capacity for 2020

Pentru anul 2020, ponderea estimativă a persoanelor cu dizabilități din populația medie pe țară din populația recalculată, conform datelor BNS, de 2 640 438 persoane, constituie 6,57%, pentru populația adultă (2091657) – 7,7%, și copii (590079) – 1,77%. Comparativ cu anul 2019, numărul persoanelor cu dizabilități s-a micșorat cu 2488 cazuri (cu 1,4%), la adulți – cu 2233 cazuri (1,3%), numărul copiilor cu dizabilități în vârstă de până la 18 ani s-a micșorat cu 255 cazuri (2,4%).

According to NBS data, for 2020, the estimated percentage of persons with disabilities (2,640,438) from the average number of inhabitants in the recalculated population, represents 6.57% for the adult population (2091657) - 7.7%, and children (590079) - 1.77%. Compared to 2019, the number of people with disabilities decreased by 2488 cases (1.4%), in adults - by 2233 cases (1.3%), the number of children with disabilities under the age of 18 decreased by 255 cases (2.4%).

Tabelul 2

Categoriile de persoane cu dizabilități beneficiari de pensii/alocații sociale, (anii 2016-2020)

Table 2

Categories of persons with disabilities benefiting of retirement money / social benefits, (the period 2016-2020)

	2016	2017	2018	2019	2020
Pensionari pe dizabilitate, mii (inclusiv): <i>Retirees for disability reasons, in thousands (including):</i>	135,28	131,02	127,53	125,23	121,28
În urma unei afecțiuni generale <i>Following a general condition</i>	130,5	126,2	122,9	120,8	117,01
În urma unui accident de muncă <i>Following a professional accident</i>	2,3	2,2	2,1	2,0	1,9
În urma unei boli profesionale <i>Following a professional disease</i>	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
Participanți la lichidarea avariei de la Cernobîl <i>Participants in liquidating the Chernobyl nuclear plant failure</i>	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6
Din rândul militarilor <i>Following military service</i>	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Beneficiari de alocații sociale de stat, mii inculsiv): <i>Beneficiaries of social benefits, in thousands (including):</i>	45,7	48,6	47,6	50,8	52,2
Persoane cu dizabilități <i>Persons with disabilities</i>	7,1	9,6	10,0	12,7	14,1
Dizabilități din copilărie <i>Disabilities from early childhood</i>	26,9	27,3	27,0	27,5	27,7
Dizabilitate până la vârsta de 18 ani <i>Disability until the age of 18</i>	11,7	11,7	10,6	10,7	10,4

Sursa: Raport de totalizare a activității Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în anul 2020

Source: Report on the activity of the National Council for Determination of Disability and Work Capacity for 2020

Analiza datelor statistice referitoare la categoriile de persoane cu dizabilități scoate în evidență următoarele: la evidența organelor de asigurări sociale, pensionarii pe dizabilitate reprezintă 69,9%, iar beneficiarii de alocații 30,1%. Pe parcursul anului 2020, circa 121,28 mii persoane cu dizabilități au beneficiat de pensii de

Analysis of statistical data on the categories of persons with disabilities points out the following: in the records of social insurance entities, disabled retirees represent 69.9%, and beneficiaries of allowances represent 30.1%. During 2020, about 121.28 thousand persons with disabilities benefited from disability

dizabilitate, iar 52,2 mii persoane au beneficiat de alocații sociale. În cazul persoanelor cu dizabilități care beneficiază de pensii, numărul acestora s-a micșorat cu 3,2%, comparativ cu anul 2019. În dependență de cauza care a determinat stabilirea dizabilității, se constată, că în proporție de 96% dizabilitatea a survenit în urma unei afecțiuni generale. Totodată, se constată o tendință de creștere a ponderii persoanelor cu dizabilități în raport cu populația Republicii Moldova (anul 2020 - 2 640 400), în anii 2019 și 2020 menținându-se la același nivel.

Pe parcursul anului 2020 în cadrul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă au fost expertizate primar și repetat 60608 persoane (adulți și copii), dintre care au fost încadrate în grad de dizabilitate 57839 persoane - 95,4% din numărul de persoane expertizate, inclusiv 50037 adulți și 7802 copii. Persoanele adulte cu dizabilități (primari și repetați) constituie 86,5%, copiii până la vârsta de 17 ani, 11 luni și 29 zile - 13,5%.

Analiza comparativă a datelor statistice privind structura dizabilității persoanelor aduse și copiilor, încadrați primar și repetat în grad de dizabilitate, în anii 2019 și 2020, stabilește scaderea cu 15,7% a numărului total de persoane recunoscute cu dizabilități, precum și creșterea ponderii acestora din numărul total de adresări cu 0,4%. În anul 2020, comparativ cu anul 2019, s-a micșorat cu 18,4% numărul persoanelor adulte încadrate în grad de dizabilitate, iar numărul copiilor, recunoscuți cu dizabilități s-a majorat cu 1,4%.

pension rights, and 52.2 thousand people benefited from social allowances. In the case of people with disabilities receiving pension rights, their number decreased by 3.2% compared to 2019. According to the cause of the disability, 96% of the disability occurred as a result of a general condition. At the same time, there is a tendency to increase the share of people with disabilities in relation to the population of the Republic of Moldova (2020 - 2 640 400), in 2019 and 2020 remaining at the same level.

Throughout 2020, within the National Council for Determination of Disability and Work Capacity, 60,608 persons (adults and children) were primarily and repeatedly examined. 57,839 persons were included in a disability degree - 95.4% of the number of persons examined, of which 50037 were adults and 7802 were children. 86.5% are adults with disabilities (primary and repeated examination), children up to the age of 17 years, 11 months and 29 days - 13.5%.

The comparative analysis of statistical data on the structure of disability of adults and children, primary and repeatedly classified as disabled in 2019 and 2020, establishes a decrease of 15.7% in the total number of people with disabilities, as well as an increase in the share of total requests by 0.4%. In 2020, compared to 2019, the number of adults with a degree of disability decreased by 18.4%, and the number of children recognized as disabled increased by 1.4%.

Compared to 2019, in 2020 the number of adults with primary and

Tabelul 3
Dizabilitatea primară și repetată, adulți și copii, anii 2018-2020
Table 3
Primary and repeated disability, adults and children,
the period 2018-2020

	2018		2019		2020	
	c/abs	%	c/abs	%	c/abs	%
Total adresări la CNDDCM Total requests to the NCDDWC	50500	100%	70145	100%	60608	100%
Inclusiv adulți <i>Including adults</i>	43615	86,4%	62271	88,8%	52643	86,9%
Inclusiv copii <i>Including children</i>	6885	13,6%	7874	11,2%	7965	13,1%
TOTAL persoane cu dizabilități (primari și repetati) TOTAL persons with disabilities (primary and repeated)	45957	91%	66923	95%	57839	95,4%
inclusiv cu: - grad sever <i>Including with: - severe disability degree</i>	5006	10,9%	8369	12,5%	7660	13,2%
- grad accentuat <i>- accentuated disability degree</i>	25558	55,6%	31961	47,8%	25009	43,2%
- grad mediu <i>- average disability degree</i>	15393	33,5%	26593	39,7%	25170	43,3%
Inclusiv adulți cu dizabilități TOTAL (primari și repetati) Including adults with disabilities TOTAL (primary and repeated)	39136	77,5%	59232	84,6%	50037	86,5%
inclusiv cu: - grad sever <i>Including with: - severe disability degree</i>	3301	8,5%	6647	11,2%	5660	11,3%
- grad accentuat <i>- accentuated disability degree</i>	22125	56,5%	28406	48%	21664	43,3%
- grad mediu <i>- average disability degree</i>	13710	35%	24179	40,8%	22713	45,4%
Inclusiv copii cu dizabilități TOTAL (primari și repetati) Including children with disabilities TOTAL (primary and repeated)	6821	13,5%	7691	11,7%	7802	13,5%
inclusiv cu: - grad sever <i>Including with: - severe disability degree</i>	1705	25%	1722	22,4%	2000	25,6%
- grad accentuat <i>accentuated disability degree</i>	3433	50,3%	3555	46,2%	3345	42,9%
- grad mediu <i>- average disability degree</i>	1683	24,7%	2414	31,4%	2457	31,5%
Neîncadrați Total <i>Not instated Total</i>	1634	3,2%	2420	3,3%	2769	4,6%
Inclusiv adulți (primari și repetati) <i>Including adults (primary and repeated)</i>	1512	3,5%	2240	3,5%	2606	5,2%
Inclusiv copii (primari și repetati) <i>Including children (primary and repeated)</i>	122	1,8%	180	2,3%	163	2,1%

Sursa: Raport de totalizare a activității
 Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în anul 2020

Source: Report on the activity of the National Council for Determination of Disability and Work Capacity for 2020

Numărul persoanelor adulte, expertizate primar și repetat, încadrate în gradele de dizabilitate sever, accentuat și mediu, în anul 2020, comparativ cu anul 2019, s-a majorat nesemnificativ, crescând și ponderea procentuală a numărului adulților, încadrați în grad sever și mediu, totodată, micșorându-se ponderea persoanelor adulte, încadrate în grad accentuat.

Numărul total al copiilor, recunoscuți cu dizabilități, expertizați primar și repetat, încadrați în anul 2020 în grad de dizabilitate s-a majorat, comparativ cu anul 2019. Ponderea copiilor încadrați în grad accentuat în anul 2020 s-a micșorat comparativ cu anul 2019 cu 3,3%, în grad sever – a crescut cu 3,2%, în grad mediu – a rămas practic la același nivel.

Analiza structurii dizabilității primare conform nozologiilor la persoanele de peste 18 ani, în anul 2020, denotă prevalența tumorilor – 20,4%, pe locul II sunt bolile aparatului circulator – 17,7%, pe locul III – se plasează bolile sistemului osteoarticular și țesutului conjunctiv – 15,9% (a.2019 – 14,6%), 45,4% dintre care constituie artrozele și 31,7% – bolile degenerative ale coloanei vertebrale, locul IV este ocupat de Bolile sistemului nervos – au determinat o pondere de 7,6% din dizabilitatea primară la adulți.

Principalele probleme și bariere ale incluziunii sociale cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din Republica Moldova sunt: nivelul de trai scăzut, comparativ cu populația generală, nerespectarea principiului general al accesibilității, accesul limitat la servicii sociale, educaționale, de sănătate, de asistență juridică și participarea foarte scăzută a persoanelor cu dizabilități

repeated examination and with severe, accentuated and average disability degrees insignificantly increased, increasing the percentage of the number of adults, classified as severe and medium, at the same time, decreasing the share of adults, classified in an accentuated degree.

For the year 2020, the total number of children with disabilities, following primary and repeated assessment increased compared to 2019. Also compared to 2019, in 2020 the share of children with an accentuated disability degree decreased compared by 3.3%, the share of children with severe degree – increased by 3.2%, while in the case of children with average disability degree – remained practically at the same level.

The analysis of the structure of primary disability according to its source in people over 18 in 2020 shows the prevalence of tumors – 20.4%, second being diseases of the circulatory system – 17.7%, on the third place – diseases of the bone system and connective tissue – 15.9% (in 2019 – 14.6%), 45.4% of which constitute osteoarthritis and 31.7% – degenerative diseases of the spine. The fourth place is occupied by diseases of the nervous system – to a share of 7.6% of primary disability in adults.

The main problems and barriers of social inclusion faced by people with disabilities in the Republic of Moldova are: low standard of living compared to the general population, non-compliance with the general principle of accessibility, limited access to social services, education, health, legal assistance and very

pe piața muncii. Analiza problemelor incluziunii sociale identificate în urma cercetării opiniilor persoanelor cu dizabilități, ale prestatorilor de servicii și ale experților va contribui la consolidarea mecanismelor de evaluare și îmbunătățire a politicilor de incluziune socială și la elaborarea unor recomandări practice pentru instituțiile responsabile de dezvoltarea, implementarea și monitorizarea politicilor de incluziune socială.

Utilizarea tehnologiilor informaționale este indispensabilă în reformarea sistemului de determinare a dizabilității. Acesta are drept avantaje: reduce timpul necesar pentru completarea, verificarea și stocarea informației, asigurarea transparenței procedurilor de determinare a dizabilității, asigurarea unei comunicări eficiente între toate Structurile teritoriale, accesul specialiștilor la informații de ultimă oră privind tendințele și metodologiile noi de determinare a dizabilității.

low employment possibilities. The analysis of issues of social inclusion identified by research of the views of people with disabilities, of service providers and experts, will help strengthen mechanisms for assessing and improving social inclusion policies and will develop practical recommendations for institutions responsible for developing, implementing and monitoring policies of social inclusion.

Information technologies are indispensable in reforming the system for determining disability, with the following advantages: they reduce the time required to complete, verify and store information, they ensure transparency of disability determination procedures and effective communication between all Territorial Structures, access of specialists to the latest information on new trends and methodologies for determining disability.

Bibliografia:

1. *Drepturile persoanelor cu dizabilități, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, Chișinău, 2012*
2. *Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale, volum coordonat de Alex Mucchielli, Editura Polirom, 2002*
3. *Dificultăți și bariere în accesul la formare al persoanelor cu dizabilități în regiunile selectate, Raport de analiză, Centrul de Resurse și Informare pentru Profesii Sociale - CRIPS, București, 2012*
4. *Hotărâre de Guvern Nr. 357 din 18.04.2018 cu privire la determinarea dizabilității*
5. *Hotărâre de Guvern Nr. 723 din 08.09.2017 cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022*
6. *Raport de totalizare a activității Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă în anul 2020*

E-mail: stela.panzaru@yahoo.com

Bibliography: